

УКРАЇНА – ІЗРАЇЛЬ.

ВІД ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ДО СПІЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ

Summary

Taranenko Mykola. Ukraine – Israel: From free trade in goods to joint innovative development. The article considers the impact of the Free Trade Agreement between Ukraine and Israel on the development of bilateral trade and economic relations. The economic benefits for the Ukrainian economy as a result of the introduction of a new trade regime between the two countries are analyzed. The current state of trade and economic cooperation is highlighted. It is noted that the entry into force of the Agreement will promote mutual trade, its harmonious development by removing barriers to trade in goods, liberalization of trade between countries, creating conditions for fair competition in economic relations between Ukraine and Israel, will help development and expansion of world trade in general. Emphasis is placed on the political significance of the Agreement. Emphasis is placed on the political significance of the Agreement, which is becoming one of the cornerstones of the entire complex of Ukrainian-Israeli relations. It stipulates that both sides want to develop and strengthen friendly relations, especially in the areas of economic cooperation and trade. It is noted that the introduction of a free trade regime between Ukraine and Israel will provide new opportunities for the development of national economies, create new jobs and improve the living standards of our peoples. This will have a positive impact not only on trade itself, but will also provide important signals for the development of the whole complex of our economic relations with Israel. A forecast is made for an increase in trade and the transition to new forms of economic cooperation. Based on the study of Israel's experience in Hi-Tech technologies, a conclusion is made that Ukraine is interested in intensifying scientific and technical cooperation with Israel, and that should become the most promising area of bilateral economic cooperation in the near future and beyond.

Keywords: *Israel, economic relations, free trade agreement, cooperation, Hi-Tech technologies*

Поліпшення торговельно-економічного співробітництва з окремими країнами чи групами країн, зокрема шляхом укладання угод про вільну торгівлю, є дієвим та ефективним інструментом сприяння зростанню експорту через лібералізацію доступу товарів і послуг на зовнішні ринки. Це повністю стосується Угоди про вільну торгівлю між Україною та Ізраїлем, яка була підписана ще в січні 2019 року в м. Єрусалимі. Угода була ратифікована Україною в серпні 2019 року і, нарешті, тільки зараз підготовлена для ратифікації ізраїльською стороною.

Певна затримка із ратифікацією Угоди з ізраїльської сторони була зумовлена особливостями правової системи Ізраїлю. В питаннях ратифікації (затвердження) міжнародних договорів та угод Ізраїль притримується юридичної моделі, яка не передбачає формального схвалення парламентом таких документів – визначальна роль відводиться уряду країни. Зазвичай, після підписання міжнародного договору, уряд Ізраїлю направляє його до Кнесету (парламенту країни) на погодження. За таких умов не потребується формальне схвалення Кнесетом міжнародного договору, а тільки передбачається можливість його обговорення – у разі потреби. За відсутності у Кнесету протягом двох тижнів заперечень міжнародний договір вноситься до уряду, який приймає остаточне рішення щодо його ратифікації (затвердження).

В умовах відсутності повноважного уряду Ізраїлю протягом півтора року з грудня 2019 до травня 2020 року внутрідержавна процедура погодження цього документу була призупинена.

Вступ в дію цього важливого документа матиме значний вплив на весь комплекс торговельно-економічних відносин з Ізраїлем, який є відносно молодою державою з висококваліфікованою робочою силою, важкими природно-кліматичними умовами та порівняно слабким природно-ресурсним потенціалом. Рівень соціально-економічного розвитку країни – високий. Країна проводить активну державну політику щодо розвитку експорту продукції з високою доданою вартістю – особливо до країн Європи та США.

В торговельно-економічному плані Ізраїль є цікавим для України, в основному, як ринок збуту сільськогосподарської продукції, потенційний інвестор та бенефіціар технологій у сфері високих технологій, медицини, АПК та ЖКГ. Зі свого боку, Україна для Ізраїлю становить інтерес, насамперед, як країна з великою ресурсною базою і сільськогосподарським потенціалом.

Загалом потенціал українсько-ізраїльських економічних відносин відзначається широкими можливостями співпраці в галузях економіки, торгівлі, науки, культури, туризму, а також географічною близькістю, зручністю морського та повітряного сполучень, наявністю значної частини населення, сім'ї яких емігрували до Ізраїлю з України.

У торгівлі з Ізраїлем слід враховувати, що експорт окремих видів продукції з України може бути ускладнений, оскільки Ізраїль широко використовує методи нетарифного регулювання торгівлі, зокрема практику заборони імпорту товарів, пояснюючи це міркуваннями захисту здоров'я, моралі та безпеки нації. Ввезення значної кількості товарів на митну територію цієї країни вимагає отримання ліцензії, що має на меті забезпечення безпеки, а також обмеження імпорту в рамках тарифних квот. Загалом система нетарифного регулювання Ізраїлю функціонує в рамках правил СОТ, але має певні особливості, пов'язані з вимогами іудейської релігії (кошерність продуктів), а також із заходами безпеки, що вживаються з огляду на нестабільну ситуацію у відносинах з країнами регіону.

Активізація економічного співробітництва між Україною та Ізраїлем через розширення взаємної торгівлі – така основна мета ставилась перед українською зовнішньоторговельною дипломатією при підготовці Угоди про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль.

Питання укладення Угоди було ініційовано ще 2009 року, але переговорний процес почався лише 2013 року. З 2013-го до 2018 року було проведено сім раундів переговорів, значну кількість відео-конференцій, телефонних розмов, обмінів пропозиціями тощо.

Внаслідок кропіткої і напруженої праці українських та ізраїльських спеціалістів було підготовлено документ, який передбачає розширення взаємної торгівлі, її гармонійний розвиток шляхом усунення бар'єрів у торгівлі товарами, лібералізацію руху товарів між країнами, створення умов для добросовісної конкуренції в економічних відносинах між Україною та Ізраїлем, допомогу гармонійному розвитку та розширенню світової торгівлі.

Українською переговорною групою враховувалось, що ринок Ізраїлю є досить закритим, з високими ввізними митами, зокрема для сільськогосподарської продукції, тому одним із завдань було відкриття нових можливостей та надання конкурентних переваг для українських експортерів шляхом лібералізації мит. Наприклад, Ізраїль одразу відкриває ринок промислових товарів на 80 %, а Україна – на 70 %. На інші товари встановлено перехідні періоди. І є лише виняток для ювелірних виробів з обох сторін.

З моменту набрання Угодою чинності Ізраїлем буде скасовано ввізні мита для 9,2 % сільськогосподарських товарів та близько 80 % промислових товарів. Крім цього, передбачено перехідні періоди до повного скасування ввізних мит, часткову лібералізацію ввізних мит та визначено винятки з преференційного режиму торгівлі.

Угодою передбачено лібералізацію доступу до національного ринку лише тих товарів, щодо яких була зацікавленість ізраїльської сторони. Через це Україною буде збережено діючі тарифні ставки на такі товари: м'ясо та субпродукти птиці, свинина морожена, окремі види риби, молочні продукти, овочі, зернові, жири, готові вироби з м'яса, цукор, цукерки, консервовані овочі, соуси, вина, тютюнові вироби тощо.

Останніми роками обсяг торгівлі між нашими країнами перевищував 1,0 млрд доларів США. За даними Державної служби статистики України 2019 року обсяг торгівлі товарами й послугами між Україною та Ізраїлем склав 1,0 млрд 116,3 млн доларів США та збільшився, порівняно з 2018 роком, на 7,9 % або на 82,3 млн доларів США (за 2018 рік – 1 034 млн доларів США). Водночас експорт становив 856 млн доларів США та збільшився на 9,5 % (за 2018 рік – 781,8 млн доларів США), а імпорт склав 260,3 млн доларів США та зменшився на 0,8 % (за 2018 рік – 262,5 млн доларів США). Позитивне для України сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами з Ізраїлем за 2019 рік становило 595,7 млн доларів США [1].

Безперечно, що обмежувальні заходи, введені обома країнами для протидії поширенню пандемії коронавірусу, вкрай негативно позначається на двосторонній торгівлі. Так, тільки за перші три місяці 2020 року за даними Державної служби статистики України обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та Ізраїлем склав 296,8 млн доларів США, зменшившись порівняно з відповідним періодом 2019 року на 2,8 % або на 8,6 млн доларів США (за три місяці 2019 року – 305,4 млн доларів США). Водночас експорт становив 229,9 млн доларів США, зменшившись на 3,4 % (за три місяці 2019 року – 238,1 млн доларів США), а імпорт склав 66,0 млн доларів США, зменшившись на 0,5 % (за три місяці 2019 року – 67,3 млн доларів США). Позитивне для України сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами з Ізраїлем за три місяці 2020 року становило 163 млн доларів США [2]. В таких умовах імплементація цієї Угоди набуває особливого значення. Попередньо очікувалося збільшення товарообігу між Україною та Ізраїлем до 2,0 млрд доларів США протягом п'яти років.

Ізраїль – це вже друга країна (після Канади), з якою Україна створює режим вільної торгівлі після підписання Угоди про асоціацію з ЄС. І так само, як і Канада, Ізраїль має ЗВТ із ЄС, а, відповідно, лібералізація торгівлі позитивно вплине й на наш експорт до ЄС.

Участь України та Ізраїлю у Конвенції Пан-Євро-Мед щодо застосування правил походження товарів, що закріплено в Угоді, дозволить використовувати принцип діагональної кумуляції для преференційної торгівлі у трикутнику Україна – Ізраїль – ЄС.

Іншими словами – компанії з однієї країни зможуть активніше залучати запчастини та сировину, зберігаючи преференційний режим при експорті кінцевої продукції на ринки Євросоюзу. Це створює додаткові можливості для експорту на ці ринки та участі в глобальних ланцюжках доданої вартості.

Вступ в дію цієї Угоди формально означає зміну торговельного режиму між нашими країнами. Ми переходимо від режиму найбільшого сприяння до режиму вільної торгівлі.

Окрім економічного, цей документ має і важливе політичне значення. Він стає одним із наріжних документів у всьому комплексі українсько-ізраїльських відносин. В ньому закріплено, що обидві сторони бажають розвивати та зміцнювати дружні відносини – особливо у сферах економічного співробітництва і торгівлі, розширяти й диверсифікувати взаємне співробітництво у сферах, що становлять спільний інтерес, зокрема у сферах, неохоплених цією Угодою про вільну торгівлю.

При ратифікації цього документа Україною було зазначено, що дія Угоди не розповсюджуватиметься на території тимчасово окупованих унаслідок збройної агресії Російської Федерації Автономної Республіки Криму, міста Севастополя та окремих районів Донецької і Луганської областей до повного відновлення конституційного ладу держави України на них. Також в Угоді

зауважено, що для Держави Ізраїль територією, на яку розповсюджується дія Угоди для торгівлі товарами, визнається територія, де застосовується її митне законодавство.

Введення в дію режиму вільної торгівлі товарами між Україною та Ізраїлем забезпечить нові можливості для розвитку національних економік, створюватиме нові робочі місця та сприятиме поліпшенню життєвого рівня наших народів. Це позитивно позначиться не тільки на самій торгівлі, а також надасть важливі сигнали для розвитку всього комплексу наших економічних відносин з Ізраїлем.

Треба зазначити, що підписання та вступ в дію Угоди про вільну торгівлю між Україною та Ізраїлем, безумовно, дасть змогу збільшити товарообіг між нашими країнами. Водночас аналіз ємності внутрішнього ринку Ізраїлю дає підстави зробити висновок, що збільшення торгівлі тільки товарами в середньостроковій перспективі не зможе забезпечувати постійного зростання загального товарообігу. Наступним етапом економічної взаємодії наших країн має стати найбільш повне використання інвестиційного та інноваційного потенціалу співробітництва, популяризація українських технологічних продуктів і сервісів, формування та просування в Ізраїлі міжнародного бренду України як сильного конкурентоспроможного лідера у сфері технологічних інновацій.

Держава Ізраїль належить до переліку провідних країн світу за своїми науково-технічним потенціалом та практичними досягненнями у сфері високих технологій, вважаючись однією з найбільш технологічно розвинених країн світу. У міжнародному рейтингу конкурентоспроможності, який щорічно публікується Всесвітнім економічним форумом, 2019 року Ізраїль посів восьме місце у сфері інновацій (Україна – на 71-му) [3]. У глобальному індексі інновацій 2019 року Ізраїль посів 10-те місце [4]. За таких обставин Ізраїль посідає перше місце за інтенсивністю науково-технічних розробок і концентрацією дослідників на душу населення, операціями з венчурним капіталом, валовими внутрішніми інвестиціями підприємств в науково-технічні дослідження та чисельністю дослідників на підприємствах.

У Ізраїлі існує понад 350 зарубіжних науково-дослідних центрів, що представляють більшість світових технологічних фірм і брендів – таких як Apple, Google, Facebook, Huawei, Samsung, Intel, IBM, Amazon – і список продовжується...

Сьогодні Ізраїль – світовий лідер за кількістю стартап-компаній. Кожного року в Ізраїлі створюється до 1 400 нових стартапів. На Нью-Йоркській біржі високих технологій NASDAQ Ізраїль поступається лише США та Канаді, а за інвестиціями в ноу-хау на 10 тисяч населення Ізраїль перевершує США в 2,5 рази і в 30 разів Європу.

Активізація співробітництва між Україною та Державою Ізраїль у цій сфері відповідає інтересам нашої держави та стає найперспективнішим напрямком двосторонньої взаємодії на найближчу перспективу.

Цьому буде сприяти і розширення Угоди про вільну торгівлю на сферу послуг, державних закупівель, інтелектуальної власності, інвестицій.

Суттєве збільшення ізраїльських капіталовкладень, їхня більша прозорість, спрямованість на виробничу та інфраструктурну сферу, перехід до венчурних інвестицій стає пріоритетним напрямком зовнішньоекономічної політики України у відносинах з Ізраїлем.

У ході переговорів Президента України В.О. Зеленського з Прем'єр-міністром Держави Ізраїль Б. Нетаньягу було досягнуто домовленості про інтенсифікацію двосторонньої співпраці у впровадженні інновацій, підтримку стартапів, реалізації науково-дослідних розробок, здійснення спільних інвестицій у сферу індустрії високих технологій в Україні та утворення офісів з розвитку інновацій і залучення інвестицій у м. Києві та м. Єрусалимі.

Україна з оптимізмом дивиться на перспективи двостороннього економічного співробітництва з Державою Ізраїль і готова його прискорювати, використовуючи такий потужний інструмент як Угода про вільну торгівлю.

Перехід від торгівлі товарами до широкого співробітництва в галузі новітніх технологій та інновацій, інвестицій, кібербезпеки, охорони здоров'я та фармацевтики, космічних програм, банківської справи і фінансів буде визначати економічні зв'язки між Ізраїлем і Україною у середньостроковій перспективі та на подальше.

Список використаних джерел:

1. Розраховано за даними Держстату України. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД за січень – грудень 2019 року. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/kr_tstr/arh_kr_2019.htm (дата звернення 30.07.2020). - Назва з екрана.
Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу (за видами послуг) у 2019 році. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/kr_tstr/arh_kr_2019.htm (дата звернення 30.07.2020). – Назва з екрана.
2. Розраховано за даними Держстату України. ЕКСПРЕС-ВИПУСК. Державна служба статистики України. 15.05.2020. Зовнішня торгівля України товарами у I кварталі 2020 року. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/05/56.pdf> (дата звернення 30.07.2020). – Назва з екрана.
3. World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2019. [Electronic resource] Mode of access: [www.](http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2019/competitiveness-)

[rankings/#series=GCI4.SUBIDX](#) – Last access: 03.08.2020 - Title from the screen.

4. Global Innovation Index 2019 rankings. [Electronic resource]/ Mode of access: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019-intro4.pdf - Last access: 03.08.2020 – Title from the screen.

Микола Тараненко,
радник Посольства України в Державі Ізраїль,
кандидат історичних наук